

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ: «ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΠΕΥΚΟ ΚΑΙ ΕΝ ΜΕΡΕΙ ΑΝΕΛΚΥΣΤΗΡ»

ΚΛΕΟΝΙΚΗ ΜΗΛΙΟΥ

Η ελληνική κοινωνία τα τελευταία είκοσι και πλέον χρόνια συνδιαλέγεται με το μεταναστευτικό φαινόμενο. Συνδιαλέγεται; «*Εν μέρει πεύκο και εν μέρει ανελκυστήρ*»,¹ θα ήταν μία έντιμη απάντηση. Η ελληνική πολιτεία από την αρχή διαχειρίζεται το ζήτημα των μεταναστευτικών ροών στη χώρα περίπου ως ένα δυσάρεστο και οπωσδήποτε παροδικό φαινόμενο. Τμήματα δε της ελληνικής κοινωνίας το αντιμετωπίζουν εχθρικά μεν, με το αζημίωτο δε. Έτσι, πορευόταν η ελληνική κοινωνία, κι ακόμα πορεύεται. Και οι ελληνικές κυβερνήσεις, περίπου ανά πενταετία, επιχειρούσαν με αποσπασματικούς νόμους και ρευστά κριτήρια να νομιμοποιήσουν κάποιους αλλά όχι πολλούς, για να μην πάρουν θάρρος και άλλοι. Είκοσι χρόνια τώρα, η Ελλάδα προσπαθεί να χτίσει –μάταια– το φρούριό της και να σταματήσει το χρόνο. Η ιδέα συνεπώς του φράχτη στον Έβρο αποτελεί την αρχετυπική αποτύπωση αυτής της προσπάθειας και φανερώνει απροσδόκητα όλη την προβληματική της ατελέσφορης πολιτικής: το σύνορο υποστασιοποιημένο, ο φράχτης ως όριο στον ξένο, αλλά το όριο του ορίου είναι 12 χιλιόμετρα...

Εδώ και κάποιο καιρό, το μεταναστευτικό βρίσκεται στο επίκεντρο της πολιτικής ζωής. Αλλάζει το πολιτικό τοπίο στη χώρα, βάζει νέους παίκτες στο παιχνίδι και μετασχηματίζει το πολιτικό και πολιτιστικό σκηνικό επί το δεξιότερον. Η απεργία πείνας των 300 έφερε τους πάντες στα όριά τους και ανέδειξε με καθαρότητα αλήθειες που κανείς δεν θέλει να παραδεχτεί: Πρώτον, οι μετανάστες δεν μετακινούνται για πλάκα ούτε για να μας χαλάσουν την ανύπαρκτη εθνοκορησκειτική ομοιογένεια, αλλά τους ωθούν σοβαρότατοι οικονομικοί, κοινωνικοί, πολιτικοί και προσωπικοί λόγοι τόσο ισχυροί, ώστε να διακινδυνεύουν τη ζωή τους. Αυτό, άλλωστε, έδειξε και η τραγική ιστορία των μπαγκλαντεσιανών μεταναστών στην Κρήτη, οι οποίοι προτίμησαν να πέσουν στη θάλασσα αντί να μεταφερθούν

στη χώρα τους. Το παράδειγμα ενισχύει την πεποίθηση ότι όποιος έχει διασχίσει χιλιάδες χιλιόμετρα με διαρκή κίνδυνο ζωής δεν θα κάνει μεταβολή μόλις δει ένα φράχτη. Η αντίθετη άποψη μάλλον δείχνει άγνοια της πραγματικότητας ή ο φορέας της ενδιαφέρεται μόνο γι' αυτό που ο φράχτης συμβολίζει και όχι για την υποτιθέμενη αποτελεσματικότητά του.

Δεύτερον, το μεταναστευτικό έχει ανοικτές εκκρεμότητες, οι οποίες επείγει να ρυθμιστούν. Όσο και εάν τμήματα της κοινωνίας και της πολιτείας κάνουν διαρκώς λόγο συλλήβδην για «λαθρομετανάστες», αυτό δεν αναιρεί την πεποίθηση, έστω και ανομολόγητη, ότι οι δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι που έχουν συγκροτήσει ισχυρούς βιοτικούς δεσμούς στη χώρα οφείλουν να συμπεριληφθούν στην ελληνική κοινωνία. Αξίζει να σημειωθεί ότι μία τέτοια προσπάθεια συμπερίληψης έκανε η σημερινή κυβέρνηση ανα-οριοθετώντας την έννοια του πολίτη και σπάζοντας το ταμπού του «δικαίου του αίματος» με την τροποποίηση του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, η οποία όμως τίθεται υπό αίρεση, μετά την κρίση περί αντισυνταγματικότητας του σχετικού νόμου (3838/2010) από το Δ' Τμήμα του Συμβουλίου Επικρατείας.

Σε ό,τι πάντως αφορά στην ιστορία της Υπατίας, αυτό που προκάλεσε μια κάποια απορία, είναι το εξής: όπως φάνηκε από το αποτέλεσμα, η ελληνική κυβέρνηση τελικά εφάρμοσε στους 300 τον νόμο 3907/2011, ο οποίος είχε τεθεί σε εφαρμογή πριν από την έναρξη της απεργίας. Η Πολιτεία συνεπώς, είχε στη διάθεσή της ένα νομοθετικό εργαλείο την κρίσιμη χρονική στιγμή και όμως επέλεξε να το ενεργοποιήσει σχεδόν σαράντα ημέρες αργότερα και όταν πλέον ετίθετο σε κίνδυνο η ζωή ανθρώπων.

Το αποτέλεσμα ήταν πολλαπλά αρνητικό: η Κυβέρνηση φάνηκε να εκβιάζεται και τελικά να ενδίδει, οι δε πολιτικές δυνάμεις του δεξιού και ακροδεξιού χώρου δεν κατάλαβαν –ή πολύ βολικά παρίσταναν ότι δεν κατάλαβαν– ότι η λύση που δόθηκε δεν ήταν μία ad hoc λύση. Αυτή η περιρρέουσα ατμόσφαιρα τελικά ενί-

σχυσε τα συντηρητικά και ξενόφοβα αντανakλαστικά στην ελληνική κοινωνία και τα δυναμικά της στοιχεία, τα οποία εδώ και καιρό πλέον δεν μένουν στο επίπεδο του διακηρυκτικού ρατσισμού, αλλά τον εφαρμόζουν δημιουργώντας μικρά απαρτχάιντ στις γειτονιές των μεγάλων αστικών κέντρων και επιβάλλοντας το δικό τους «δίκαιο» δια της βίας.

Η συνέπεια αυτή δεν είναι, όμως, δυσάρεστη μόνο για το προφανές. Είναι δυσάρεστη γιατί συσκοτίσε το γεγονός ότι ο νόμος 3907/2011, με όλες τις ατέλειές του και χωρίς φυσικά να αποτελεί καμία ριζική τομή στο μεταναστευτικό, ενσωμάτωνε –έστω και δειλά– αποτελέσματα κοινωνικών απαιτήσεων και διεργασιών, όπως για παράδειγμα τη δυνατότητα αναβολής απομάκρυνσης του αλλοδαπού από τη χώρα για ένα εξάμηνο με δυνατότητα ανανέωσης και την ταυτόχρονη χορήγηση του δικαιώματος διαμονής στη χώρα (άρθρο 24) ώστε να μην περιφέρεται παράνομα με ό,τι αυτό συνεπάγεται, τη μη επαναπροώθηση υπηκόου τρίτης χώρας με κριτήριο το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού και την οικογενειακή ζωή (άρθρο 20), καθώς και τη δυνατότητα χορήγησης αυτοτελούς άδειας διαμονής για λόγους φιλευσπλαχίας, ανθρωπιστικούς ή άλλους σε παράνομα διαμένοντες αλλοδαπούς (άρθρο 21).

Η Κυβέρνηση συνεπώς, διστάζοντας να εφαρμόσει εξ αρχής το συγκεκριμένο νομοθέτημα, απονομιμοποίησε η ίδια τη νομοθετική της πρωτοβουλία και βεβαιώς αποδυνάμωσε και την ιδεολογική λειτουργία του νομοθετήματός της, χαρίζοντας αδιακρίτως τον τίτλο του λαθρομετανάστη, ακόμα και σε πρόσωπα τα οποία διαμένουν για χρόνια στην Ελλάδα ή τα οποία εξέπεσαν της νομιμότητας για οικονομικούς λόγους (π.χ. αδυναμία απόκτησης απαιτούμενων ενσήμων).² Και μάλιστα, την ίδια στιγμή που η ίδια δίνει πλέον τη δυνατότητα άδειας διαμονής για εξαιρετικούς λόγους σε παράνομα διαμένοντες αλλοδαπούς, οι οποίοι πληρούν αυτά ακριβώς τα κριτήρια, δηλαδή των ιδιαίτερων δεσμών και της απόδειξης, έστω και ληγμένης, άδειας διαμονής

¹ «*Εν μέρει πεύκο και εν μέρει ανελκυστήρ*».

(άρθρο 44 Ν. 3386/2005 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 42 Ν. 3907/2011).

Τις αντιφάσεις αυτές μεταξύ κανονιστικού και πραγματικού, μεταξύ κανόνα δικαίου και πρακτικών, μεταξύ ρητορείας για τα δικαιώματα του ανθρώπου και διάχυσης του ακροδεξιού λόγου σε όλο σχεδόν το πολιτικό φάσμα, συμπύκνωσε η Δημόσια Καταγγελία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά των Βασανιστηρίων σε βάρος της Ελλάδας.³ Σημειώνεται ότι το μέτρο για πρώτη φορά λαμβάνεται σε βάρος χώρας-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ενεργοποιείται σε περιπτώσεις κατά τις οποίες η χώρα είτε αρνείται συστηματικά να συμμορφωθεί είτε δεν συνεργάζεται.⁴ Η Επιτροπή αναφέρει ότι έχει προβεί σε συστάσεις και επισημάνσεις στις ελληνικές αρχές για τις συνθήκες κράτησης παράνομων αλλοδαπών ήδη από το 1997 και οι συνθήκες όχι απλώς δεν βελτιώνονται, αλλά διαρκώς χειροτερεύουν. Η Επιτροπή αναφέρει χαρακτηριστικά ότι στο κέντρο κράτησης στο Σουφλί κρατούνται σε χώρο 110 τ.μ. 146 άνθρωποι, οι οποίοι δεν έχουν καμία δυνατότητα προαυλισμού, καμία δυνατότητα κίνησης, δεν τους επιτρέπεται να αλ-

λάξουν ρούχα, μοιράζονται 1 τουαλέτα και 1 ντους, τα δε μέλη της Επιτροπής περνούσαν κυριολεκτικά από πάνω τους κατά την αυτοψία. Αυτή η κατάσταση είναι σχεδόν όμοια σε όλα τα κέντρα κράτησης παράνομων αλλοδαπών.

Αυτή είναι η μία όψη της καταγγελίας. Η άλλη είναι ότι η ελληνική Πολιτεία παρείχε ψευδείς βεβαιώσεις προς την Επιτροπή, ότι δηλαδή δήθεν θα έκλεινε τα ακατάλληλα κέντρα κράτησης, την ίδια στιγμή που ο πληθυσμός τους διαρκώς αυξανόταν. Το κράτος, δηλαδή, αντιμετώπισε και αυτό το ζήτημα με τον ίδιο τρόπο που αντιμετωπίζει συνολικά το μεταναστευτικό: εφαρμόζει ρατσιστικές στην ουσία πρακτικές, ενώ στο επίπεδο του κανονιστικού ή του διακηρυκτικού είναι φιλελεύθερο, θεωρώντας κουτοπόνηρα, ότι αυτά τα δύο επίπεδα βαίνουν αενάως παράλληλα και ποτέ κανείς δεν θα προσέξει την αναντιστοιχία. Και βεβαίως, όταν κάποιος την προσέχει, ενεργοποιείται η χρυσή εφεδρεία των ιδεολογικών μηχανισμών: συνωμοσιολογία και αυτολύπηση με ταυτόχρονη έξαρση εθνικής υπερηφάνειας....

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- 1 Από το ποίημα «Ελεωνόρα» του Ν. Εγγονόπουλου στην ποιητική συλλογή *Μην ομιλείτε εις τον οδηγόν*, Ίκαρος, Αθήνα 1977 (1η έκδ. 1938).
- 2 Σημειώνεται ότι ο αριθμός των αλλοδαπών, οι οποίοι ήταν νόμιμοι και για διάφορους λόγους, ιδίως οικονομικούς, εξέπεσαν από τη νομιμότητα, υπολογίζεται, σύμφωνα με εκτιμήσεις του Υπουργείου Εσωτερικών, σε 80.000.
- 3 European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT).
- 4 Το άρθρο 10 παρ. 2 της Σύμβασης προβλέπει τα εξής: Εάν το Μέρος δεν συνεργάζεται ή αρνείται να βελτιώσει την κατάσταση σύμφωνα με τις συστάσεις της Επιτροπής, η τελευταία μπορεί, με πλειοψηφία των δύο τρίτων των μελών της και αφού δώσει τη δυνατότητα στο Μέρος να εκθέσει τις απόψεις του, να αποφασίσει να κάνει δημόσια δήλωση σχετικά με το θέμα αυτό.

Η ΧΑΜΕΝΗ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ

ΛΟΥΣΗ ΚΙΟΥΣΟΠΟΥΛΟΥ

Η οριοθέτηση των σχέσεων του ανθρώπου με το φυσικό περιβάλλον του μέσα από νομικούς κανόνες συνιστά αναμφίβολα δύσκολο εγχείρημα. Πολύ περισσότερο, όταν οι κανόνες αυτοί αφορούν τον ελληνικό χώρο και δεν τίθενται για πρώτη φορά, αλλά φιλοδοξούν να εκσυγχρονίσουν –μεσούσης μάλιστα της οικονομικής κρίσης– το ισχύον επί ένα τέταρτο του αιώνα σύστημα προστασίας της φύσης και του τοπίου. Ο λόγος για το πρόσφατο νομοσχέδιο και, ήδη, νόμο για την διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Ο νέος νόμος στον βασικό κορμό του αντικαθιστά το έως πρότινος ισχύον σύστημα, το οποίο, έχοντας υιοθετηθεί

το έτος 1986 επί υπουργίας Τρίτση, είχε για πρώτη φορά διατυπώσει στόχους και μέτρα για την άσκηση περιβαλλοντικής πολιτικής στη χώρα μας. Η κριτική που είχε διατυπωθεί στον νόμο εκείνο ήταν ότι οι διατάξεις του δεν είχαν άμεσα ρυθμιστικό αποτέλεσμα, με άλλα λόγια δεν προστάτευαν ευθέως το αντικείμενό τους, αλλά έθεταν ένα γενικό και εν πολλοίς αόριστο πλαίσιο, η εφαρμογή του οποίου απαιτούσε εξειδίκευση μέσα από τον σχεδιασμό του χώρου, τη σύνταξη μελετών, την έκδοση πλήθους διοικητικών πράξεων κλπ. Τα χρόνια που ακολούθησαν, το πλαίσιο αυτό δεν συγκεκριμενοποιήθηκε περισσότερο: δεν λήφθηκαν τα τολμηρά εκείνα μέτρα που απαιτούσε η ολοκληρωμένη προστασία

του περιβάλλοντος ούτε επιχειρήθηκαν οι αναγκαίες θεσμικές και κοινωνικές τομές. Έτσι, το εν λόγω πλαίσιο παρέμεινε κατά βάση γράμμα κενό, όπως άλλωστε και το πλήθος των διεθνών δεσμεύσεων που κατά καιρούς αναλάμβανε με μεγάλη προθυμία η χώρα (λ.χ. Σύμβαση Ραμσάρ 1971, Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης για το Ανθρώπινο Περιβάλλον 1972, Σύμβαση της Βέρνης για τη διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης 1979, Σύμβαση Ρίο ντε Τζανέιρο για τη βιολογική ποικιλότητα 1992 κ.ά., και φυσικά το σύνολο των δεσμεύσεων από το πρωτογενές και το παράγωγο κοινοτικό δίκαιο). Μεταξύ των βασικών εμποδίων στην εκπλήρωση τόσο των στόχων του νόμου

Η Λούση Κιουσοπούλου είναι δικηγόρος.